

Observatoriul este de două ori în săptămână, miercuri și sâmbătă.

Prețurile

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusa la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisă cu post'a în lăintrulu monarohiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinatate pe 1 anu 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 6 fl. s'eu 11 franci; — numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Orice inserate, se platescu pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmoudu, la prim'a publicare câte 7 cr., la adou'a și a treia câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tessurulu publicu. Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu în Sibiu.

Nr. 41.

Sibiu, 23/4 Iuniu 1879.

Anulu II.

Cuventarea

Ilustratiei Sale episcopului Dr. Victoru Mihalyi de Apsi'a tinuta în casa Magnatiloru la 13 Maiu 1879 cu ocaziunea desbaterei proiectului pentru introducerea limbii magiare că studiu obligatu în tôte scólele poporale.

(Urmare și fine.)

Pornindu din aceste dispositiuni corespundi-tore, decumvá spre instruirea limbii, carea nu e materna, se va statori timpu pucinu nu se va ajunge resultatu, și acésta nu pôte se fia scopulu acestui proiectu de lege; éra de cumva spre instruirea limbii carea nu e materna se va croi timpu mai multu, séu atâta timpu câtu și pentru propunerea limbii materne: atunci dejă, nu numai gramatic'a séu limb'a în sine luata, ci cu ajutorulu cartei de lectura la inceputu credu în estensiune mai restrinsa, dara se voru propune mai tôte obiectele prescise și în limb'a carea nu e materna.

Si de órece poporulu romanescu în urm'a relatiunilor urbariale camu de comunu a formatu comune merunte, și cele preste 3000 de scóle poporale cu limb'a de propunere romanésca, camu de a rendulu sunt neste scóle nedespartite provediute numai cu câte unu docente: de sine urmédia, că dupa punerea în lucrare a acestui proiectu de lege în scólele poporale elementare romanesci pre langa limb'a materna, și limb'a, carea nefiindu materna se introduce că studiu obligatu, se va eluptá la gradulu de alu douile centru alu instructiunei elementare.

De aci neaparatu va urmá, că în care mesura se va bucurá de privilegiu și de favoru vre-o limba spre a-si scóte la valóre influinti'a și latirea: în acea mesura va perde terenulu cealalta limba; — mai virtosu déca luamu în consideratiune teori'a cea de curendu fórtie intonata, dupa parerea mea inse gresita, că adeca celu ce scie pre ori si ce cale se-si asecuradie conditiunile influintiei, acela deodata si-a asecuratu și îndreptatirea influintiei proprie. — Repetiescu, că în care mesura se va împartasi de privilegiu și de favoru una limba spre a dá valóre influintiei și latirei proprie, în aceeași mesura va perde din influinti'a sa cealalta limba, pâna în urma din destulu data în laturi, va fi constrinsa a-si cedá positiunea de pâna atunci, și a capitulá înainte rivalului ei, precum o dovedescu acésta luminatu multe esemple din streinetate și a unoru tinuturi din patria locuite mai înainte de romani. — Din aceste cause, dupa modest'a mea precepere nici decátu nu me indoiescu, că dupa punerea în lucrare a acestui proiectu de lege, toti cei ce în fapta voru cercetá scólele elementare poporale, voru invetiá limb'a poterei de stat; me indoiescu inse de aceea că acésta limba o voru poté invetiá fara scadiementu în privinti'a cunoscintiei limbii lor materne.

Ce se tine de aceea, că stá în interesulu însusi alu poporulu romanu, că se invetie limb'a statului, spre a-si poté apará drepturile constitutionali, — înainte de tôte voindu a reflectá la cuvintele Ilustratiei sale preamitatului episcopu alu Neosolului, indrasnescu a observá, că Art. de lege XLIV din anulu 1868 dejă din destulu s'a ingrigitu, că fiestecare cetatiénu alu patriei se-si póta apará drepturile sale în limb'a s'a materna atátu în sal'a jurisdictiuniloru administrative, câtu și înainte tribunaleloru.

Afara de aceea nu se póte negá, că nu numai inteliginti'a și class'a industriale romanésca, ci ori și care fiu alu patriei, care a avutu interesu de a invetiá limb'a poterei de stat, cu pretiulu a ori și ce ostenéla și sacrificiu o a invetiatu aceési în trecutu, și de securu o vá invetiá și pre venitoriu.

Inse precum stá aceea, că singuratecii în urm'a instructiunei midiulocie și mai inalte sunt în stare mai multu ori mai pucinu pre cont'a limbii materne a invetiá bine reu și alte limbe: tocma asia nu se póte trage la indoiecla nici aceea, că unu întregu poporu compactu nu e în stare a vorbi în asemenea mesura nici doue limbe tempu mai îndelungatu, cu

atátu mai pucinu pe durata. — Pentru ca decumva toti locuitorii vreunei comune ori vreunui districtu vorbescu în asemenea mesura doue limbe, acei locuitori cu privire la limb'a lor materna dejă se afla în stadiulu de trecere, acolo limb'a carea mai de aprópe s'a redicatu la valóre, probabilu ca în scurtu tempu va coprinde loculu limbii materne, carea neaparatu se dá uitarei.

Dara cu privire la singuratici este lucru de comunu cunoscutu, că Art. de lege XXXVIII din 1868 în §§-i 64 și 74 s'a ingrigitu că aceia se póta invetiá limb'a oficiala a statului, candu între obiectele de invetiamentu obligatóre la scólele poporale superioare și la scólele civile, unde limb'a de propunere nu e cea magiara, s'a susceptu și limb'a cea magiara. — Cu acésta ocaziune nu potu retacé acea echitabila dispositiune a acestei legi, în urm'a careia între obiectele de invetiamentu obligatóre de pre la scólele civile, acolo unde limb'a de propunere este cea magiara, limb'a germana are se se propuna numai începédu dela cursulu alu treilea, care cursu corespunde clasei a trei'a gimnasiale, candu adeca tinerulu este dejă capace a vorbi și a scrie corect în limb'a s'a materna, precum și a face comparatiune între cunoscintiele sale din limb'a materna, și între însusirile limbii, carea are se-o invetie.

Apoi asertiunea, că și cum din privinti'a culturei publice de es. poporulu romanescu nu ar fi în stare în limb'a s'a materna a-si castigá cunoscintiele acelea, care se receru pre gradulu instructiunei poporale elementare; ori cá și cum acelu poporu în limb'a s'a materna nu ar fi în stare a cunósce simtiementele iubirei de patri'a și ale patriotismului, cari în decursulu multoru vécuri le-a doveditu totudeauna în fapte: aceste și alte asemenea insinuatuni sonore se devalvédia la valóre propria, îndata ce nu se perde din vedere respectarea drepturiloru asecurate prin legi, de órece cetatiénu patriei, care se bucura de drepturi și se împartasieste în sentintia și în limb'a s'a materna, e capace a precepe beneficiulu de care se face partasiu, și acésta ilu însufetiese si-ilu împintena mai cu potere a-si implini cu bucuria datorintiele patriotice cele mai grele.

Se supunemu inse că este în interesulu poporulu și nu alu altora, că toti membrii lui, neluandu afara nici muierile, se invetie limb'a oficiala a statului: cu tôte aceste se ve îndurati a-mi iertá, déca pre campulu instructiunei poporale afirmu, că se tine de sfer'a de dreptu a poterei parintesci a detiermuri, cum și în ce modu se se apere interesele baietiloru; pentru ca parintii de comunu cu multu mai delicatu și cu multu mai securu promovédia bunastarea și interesele prunciloru sei, decátu ori și cine altulu. — Deci déca parintii câte unulu, ori dupa comunitati voru afla că va fi în interesulu lor și a prunciloru sei, că limb'a oficiala a poterei de stat se se introduca în scólele elementare poporale cá obiectu de invetiamentu, întrebu óre cine li-ar' împedecá acésta? inse óre este de lipsa spre acestu scopu a recurge la forti'a legi?

Dara decumvá parintele, care cá cetatiénu de stat contribuete la sumele înseminate din cass'a statului preliminate spre scopurile instructiunei poporale, éra cá membru alu confessiunei religióse contribuete la sustinerea scólei sale confessionale, — decumva dicu parintele radiemandu-se pre dispositiunile echitabile ale legi anterioré doreste, cá baietulu lui în limb'a materna se se împartasiésca în intréga estensiune a beneficiulu instructiunei elementare, cá astfelu celu pucinu în limb'a s'a materna se invetie a cugetá corect și în ordine logica, a vorbi limpede, a scrie dupa regulele ortografice și a-si esprimá cugetele cu accentuare naturale, — dupa ce starea lui cea modesta și asia mai totudeuna numai pre carier'a agriculturii și a manufacturei îndrépta pre baietulu lui, și de abia 2—3% dintre parinti s'au îndatinatu a-si portá pruncii la scóle poporali superioare și la cele midiulocie: în casuri cá atari a face cu nepotintia parintiloru cá numai în limb'a materna se faca

partasi instructiunei elementare poporale pre baietii lor pâna la acea etate, candu facultatea lor mentala este din destulu dezvoltata; acésta ar o fi dispositiune carea nu me simtiescu îndreptatitu a o spriginí cu votulu meu.

N'au lipsitu în evulu de midiulocu celu atátu de defaimatu, însi de aceia prea zelosi, cari ce e dreptu în alta directiune, va se dica în interesulu bisericeii crestinesci catholice s'au nevoitu a monopolisá educatiunea prunciloru, spriginindu cu motive possibile acea a lor propunere, că baietii mohamedaniloru și ai judeiloru se se créscă în spiritulu crestinescu, afirmandu că prin acésta s'ar scuti interesele spirituali însusi ale baietiloru, s'ar supluni omissiunile secoliloru, cultur'a publica ar luá aventu și că s'ar promová chiaru și interesele statului, fiindu lucru de comunu cunoscutu, că tipulu și caracterulu de unitate religiósă cu multu mai tare e capace a fortificá stelpii statului, decátu chiaru și tipulu de unitate în limbagiu.

Inse óre ce a respunsu bisericeii catholice la misuinti'a acésta în aparinti'a atátu de religiósă?

În diumetatea a dou'a a secolulu alu 13 S. Tom'a dela Aquino unulu dintre atletii cei mai eminenti ai scientielor creștinesci teologice și filosofice, și cá atare cu adeveratu mare barbatu de stat, n'a siovaitu a spune apriatu, că nu trebuie a introduce o innoire cá acésta contraria datinei bisericeii; cá déca acésta ar' fi rationabilu, atunci atáti archierei meritati, pre cari cei mai puternici imperati crestini daruindu-i cu gratia i-au facutu demni de increderea lor, precum Constantinu pre Silvestru și Teodoru pre Ambrosiu, nici decum nu aru fi întrelasatu a midiuloci modalitatea acésta a latirei credintiei. — Inse e periculosu a introduce atare innoire contraria datinelor de pâna aci ale bisericeii, pentru ca aceea se opune dreptatiei naturale, de órece fiulu dupa natura este alu tatalui seu: — „De jure naturali est quod filius antequam habeat usum rationis sit sub cura patris. Unde contra justitiam naturalem esset, si puer antequam habeat usum rationis, a cura parentum subtrahatur, vel de eo aliquid ordinetur in vitis parentibus.“ Summae Theol. II-a-2-ae Quaest. X Art. 12.

Este legea naturei Ilustrii Domni Magnati! cá baietulu intru inceputu se cugete cá instrumentulu inteligentiei tatalui seu, și se voiésca dupa dorinti'a aceluasi. — Este efectulu naturei cá religiunea se sporésca pre calea instructiunei și a educatiunei parintesci luminate prin credintia. Deci déca bisericeii s'ar fi invoitu, cá baietii parintiloru necrestini fara voi'a acestora se fia crescuti în spiritulu crestinescu: bisericeii prin atare sila si-ar fi stricatu numai sie-si, cá ar fi negatu acelu dreptu naturalu alu parintiloru, pre care se radiema, candu în urm'a spiritulu religiosu alu parintiloru primeste pre baietii lor de credintiosi ai ei, nascédu-i a dou'a óra în sacramentulu botezului.

Acésta efluintiua naturala a dreptulu de parinte, legislatiunea Ungariei o a respectatu totu-déuna, candu de es. Partis Primae Jurium et Consuetudinum Inclyti Regni Hungariae Titulo 51-o §. 7-o a recunoscutu dreptulu parintiloru de a poté pre-tinde restituirea prunciloru sedusi séu retienuti sub pretestulu religiunei, ori altui bine mai mare; candu în art. de CV. și CXI din anulu 1723, precum și în art. XXVI. din anulu 1765 a recunoscutu dreptulu parintiloru de a statori în sfer'a lor de activitate modalitatea instructiunei elementare și a educatiunei baietiloru sei, pregatirea și introducerea acelora în fiitória lor cariera, — cresterea lor în religiunea propria, în întielesulu §-lui 2 din art. LIII alu anului 1868 concediendu-se numai individoru cari au implinitu anulu alu 18-le alu etatiei, trecerea la alta religiune.

Aceste și alte asemenea dispositiuni ale legislatiunei Ungariei dovedescu din destulu, cá legislatiunea tierei a fostu totudeauna petrunsa de acea convingere, cumca parintii nu se potu opri se nu împartasiésca pre baietii lor într'o instructiune și

educatiune spirituală conformă indemnului și conștiinței lor; a fostu totuđuna petrunsa de acea convingere, că ar formă vetemarea unui dreptu naturalu forțe inportantu, a inpedecă s'eu a face inpossibilu aceea, că parintii prin instructiune populara elementara amesurata dorintiei lor se nu p'ota desvoltă mintea și vointă baieților sei după tipulu insusirilor bune spirituale ereditate in cas'a parintesca.

La obiectiunea ce ni-se face, că in școlele nu numai militare, ci și in cele populare infintiate între locuitorii fostelor regimente confiniarie secuiesci și romanesi s'au facutu nescari incercari de a introduce limb'a germana; s'eu după cum se prov'oca Escelentia Sa domnulu ministru de culte și instructiune publica, insusi regulamentulu numitu „Ratio educationis“ dejă a prescristu „in scholis vernaculis“ propunerea limbii magiare, imi-iau cutezarea a observa, că intru cătu acele dispositiuni s'ar fi facutu in contra dorintiei parintilor, nefindu ele intemeiate pe dreptulu naturei, preste acelea logic'a faptelor inca la tempulu seu a trecutu la ordinea dilei.

Aceste sunt Ilustrii Domni Magnati! observatiunile acele generali, cari am fostu constensu a le propune cu umilitia spre motivarea votului meu. — Ele formedia temeiulu acelei declaratiuni, cum că eu acestu proiectu de lege, intru cătu acela cu privire la baieti coprinde dispositiuni contrarie dorintiei parintilor, și intru cătu acela restringe și marginește libertatea, de care s'a bucuratu până aci poporul romanesc din patri'a, eu nu potu primi acestu proiectu de lege de bas'a pertractarei speciale.

Me opresce a primi și a sprigini unu atare proiectu de lege și insusi dreptulu publicu legalu alu tiei, care Parte Secunda Jurium et Consuetudinum Inlyti Regni Hungariae, in Generali, Titulo III-o §. 3 satorindu singurulu modu, după care sunt de a se aduce legile tiei, deodata defige și marginile acelea, cari nici insusi legislatiunea nu le p'ote desconsideră, facandu amintire „Potissimum super rebus juri divino ac naturali praejudicantibus, atque etiam vetustae totius Hungariae gentis libertati derogantibus“, — și inplanta principiulu celu neprescriptibilu, care nu este iertatu a ilu perde din vedere între nici o inpregiurare a tempurilor și a secolilor: „Salve semper divino naturalique jure.“

Le-am datoritu aceste Ilustrii Domni Magnati! causei diecesei romanesi unite a Lugosiului, a careia conditiune de viétia este limb'a romana, fiindu chiamata in limb'a ac'asta a-si inplini inalt'a misiune pre terenulu religiosu, moralu și culturalu. — Le-am datoritu docentiloru din dieces'a roman'esca unita a Lugosiului, pre cari acestu proiectu de lege forțe i ingreunedia; — le-am datoritu poporeniloru mei, cari m'au rogatu, că la loculu seu se punu unu caventu intru apararea libertatiei lor de până aci si se pasiescu la acestu locu intru scutirea dreptului lor de parinti.

Acestea inplindu-le, și multumindu pentru rãbdarea cavaler'esca cu carea v'ati induratu a me ascultă, — acestu proiectu de lege nu ilu potu primi de basa la pertractare speciale.

Revista politica.

Sibiu, 3 Junie st. n. 1879.

Profesiunile de credință și programele politice pe care le punu in circulatiune diferitele partide, fractiuni și individe politici in fati'a nouelor alegeri pentru parlamentulu austriacu, sunt oglind'a cea mai fidela a confusiunii de idei și a divergintiei de opinii, care caracterisedia situatiunea actuala.

Remarcabila din t'ote punctele de vedere și forțe semnificativa este inse, unanimitatea cu care t'ote acele profesii de credință și dari de s'ema asupra peri'odei legislative espirate, constata general'a nemultumire ce domneste in monarchia, precum și critic'a și grav'a situatiune in care se afla acestu imperiu, atatu cu privire la politic'a sa interna catu și cea esterna. Ac'asta unanimitate merge pana a recunoste in fine, aceea ce pana acuma afara de nemti și de unguri, au recunoscut'o și o au afirmatu de repetiteori celelalte nationalitati, ca adeca consecintiele sistemului domnitoriu, mai curendu s'eu mai tardiu voru deveni fatale și nesuportabile chiaru pentru sustinetorii lui.

In fine dar' se convinsera și nemtii austriaci, ca dualismulu este unu experimentu politicu, care nu numai ca n'au contribuitu la consolidarea și prosperarea monarchiei, ci ca n'au realizatu nici chiaru cele mai modeste sperantii și n'au coresponsu nici chiaru celoru mai indreptatite asteptari.

Mare trebuie se le fia desceptiunea și amara trebuie se le fi fostu amagirea, deca nemtii austriaci au perdutu curagiulu de a mai apară și a se mai identifica cu dualismulu, pe care astadi ilu declara a fi o calamitate care trebuie delaturata!

Unulu din diarele cele mai seriose și mi de influentia din Ungari'a „Pesti Napló“, infruntandu siovinismulu compatriotiloru sei, avu curagiulu mai dilele trecute se constata ca: „In patri'a unguresca domneste o asia mare nemultumire, decatu care n'a mai fostu de pe tempulu lui Bach. Plangerile in contra guvernului sunt la ordinea dilei, dar' si servilismulu fatia cu guvernulu este unu lucru de t'ote dilele. Este inse inpossibile, că ac'asta situatiune contraria naturei se mai duredie multu tempu, pentru că după nemultumire va urmă o revolutiune (felhabrodás) generala și unu observatoriu nepreocupatu p'ote predice dejă de pe acum ca: s'ortea guvernului și a sistemului actualu nu va fi o cadere comuna, ci o nimicire totala.“

Luandu notitia și inregistrandu aceste prediceri și presimtiri nici decum optimistice ale diariului ungurescu, noi ne marginimu a pune intrebarea: ca deca nemtii și chiaru ungurii s'au saturatu de bunatatile dualismului, avemu noi ore cauza de a fi multumiti cu elu? Responsulu și 'lu p'ote dá ori care din noi, pentru ca elu nu p'ote fi decatu numai unulu.

Undele cestiunei orientale care n'a incetatu a clocoti, isi intindu cercurile lor din ce in ce mai multu spre fruntariile austro-ungare. Gratie conventiunei austro-turcesci, trupele aflate in Bosni'a și Hertiegovin'a, după repaosulu ce l'au avutu pana acuma, voru avea a se pune érași in miscare spre pasialiculu Novi-Bazar, pentru că se 'si inplinesca misiunea lor civilisatóre, primita prin mandatulu dela congresulu din Berlin.

In scurtu tempu, vomu avea deci a ne indreptă érași atentiunea și ingrijirile n'ostre asupra acelor regiuni, cari pentru armat'a de ocupatiuni se voru preface intr'unu sangerosu campu de reshelu, deca albanesi voru ascultă de consiliile bunilor nostrii vecini, cari dorescu din sufletu, că ocupatiunea pasialicului turcescu se nu fia mai putinu dramatica și variata precum a fostu aceea a celorlalte doué provincii.

Aleco pasia gubernatoriulu Rumeliei orientale, la plecarea sa din Constantinopolu primise dela suveranulu seu ordinu, că se p'orte fesulu turcescu. Dar' d'abea calca pe pamentulu bulgaru și locuitorii cari venisera se'lu bineventedie și se ilu prim'esca, vedindu ca elu p'orta pe capu fesulu turcescu é' nu palari'a bulgara, incepura a'lu fluera, a remonstră și a'lu amenintia. Noului gubernatoru nu i remase alta de facutu, decatu pentru că se facea si pe voia bulgariloru și a sultanului, se între cu capulu golu in Filipopoli. Acolo apoi érași s'au nascutu diferente pentru stindardulu turcescu, pe cari bulgari nu voru se 'lu suferi nici alaturi cu celu bulgaru.

Mare naivitate se cere dela lumea politica, pentru că ea se credia in dogm'a inviolabilitatii tractatului dela Berlin. Punctele și prescrierile lui inca sunt d'abea la inceputulu realizarei lor și dejă au suferitu atatea modificari și interpretari, in catu putine au mai ramas neschimbate.

Organisatiunea Rumeliei orientale este o fictiune diplomatica și nu va trece multu, pana candu de nou creatulu principatu alu Bulgariei isi va proclamă unirea sa cu acea Rumelia orientala, care se pare ca exista numai pentru că se probeodie, ca Russi'a a cedatu in punctulu acesta numai, pentru că se confirme absurditatea unei astfelu de fictiuni.

Regatul grecescu, care pana acuma a jucat unu rol forțe modestu, se pare ca vrea se reparedie ceea ce au intrelasatu de a face pana acuma. Elu adeca au inceputu se amenintie cu frase mari si cu mobilisare a armatei, deca Turci'a nu i va dá totu ce cere. Vomu vedea, deca nu va fi si ac'asta numai unu focu — grecescu, că si acela după caderea Plevnei.

Unu decretu domnescu convoca Corpurile legislative ale Romaniei pe diu'a de astadi 22/3 Junie st. n.

Dela diet'a Ungariei.

Discursulu

deputatulu Parteniu Cosma, tinutu in sedinti'a dela 5 Maiu a. e. a dietei Ungariei in cestiunea limbii magiare.

(Urmare.)

On. casa! peste totu, considerandu manier'a, cu care se pertractedia cestiunea de pe tapetu, atatu in camera catu si afara de camera, intr'adeveru se recere mare revolutiune. inaltu patriotismu, si nu putinu curagiu, ca cineva se se incumete a si ridica graiulu in contra proiectului de lege din cestiune; ca-ci domni situatiunei, mai cu s'ema tinerii nostri barbati de statu dejă a

priori, pana nici nu 'si-au deschisu gur'a, ii inferedia cu celu mai gravu pecatu — cu crima de nepatriotismu pe respectivii si ii infatiosedia ca pe inamicii limbii magiare si ai statului magiaru.

Singura list'a celoru inscristi contra proiectului de lege a fostu destulu motivu pentru D-lu raportoru, că din inaltimea tribunei de raportoru, se proclame *urbi et orbi reproba*, respective regretarea sa ca: de si d-lui asia au cugetatu, cumca acestu proiectu de lege in generalu d'ora prin nimenea nu va fi atacatu in diet'a Ungariei — nu numai aceia se pregatescu a ilu combate, cari de cate ori este vorb'a de vre o fapta nationala totuđuna 'si reimoiescu ingrijirile loru nationale, ci si de aceia, alu caroru patriotismu nimeni pana aci nu l'au contestatu. (intreruperi: au avutu dreptate!)

Asia dara: nu numai d-lu raportoru ci mai multi sunteti cari trageti la indiala patriotismulu omului ingrijitu inca inainte de l'ati fi auditu!

Acestu tonu arrogant d-loru! nu numai ca este neparlamentaru, nu numai ca nu se cuvine in gur'a raportorului unei majoritati preponderante fatia de o minoritate disparutore — ca-ci recunosc, că in cestiunea presenta majoritatea va fi preponderanta, — ci totuodata este insultatoriu pentru o parte a membriloru acestui parlamentu; ca-ci vindicandu patriotismulu numai pentru acei deputati, cari n'au datina a manifestă ingrijiri nationale totodata patriotismulu acelor deputati, cari au si de aceste ingrijiri ilu timbredia de dubiosu.

Marturisescu ca: vedindu pe domnulu presidentu după cuventarea d-lui deputatu Zay, că 'si esprima parerea de reu pentru unele expresiuni ale acestuia, cari ar poté fi derogatóre pentru unii deputati, am cugetatu că i va dá si d-lui raportoru portiunea cuvenita de reproba. A si facut'o prin admonitiunea sa indreptata la adres'a celoru ce voru sprijini proiectulu de lege: rugandu'i se fia moderati, si cutietori; inse ac'asta a fostu atatu de finu tiesuta, in catu după cum ilu cunosc eu pe d-lu raportoru, nu credu se o fi luat asupra'si.

Eu inse on. casa! 'mi iau voia cu t'ota revolutiunea a protestă in contra acestoru felu de suspitionari, si a rugă atatu pe d-lu raportoru, catu si pe altii, cari cu atata usiorintia inpro'sca cu patriotismulu, că se aiba bunetate a nu luá in desiertu acestu nume santu, ca-ci dejă atata l'au tocitu, si atatu de t'ote dilele l'au facutu in catu: ómenii seriosi incepu a face deschilinire între patriotismulu modernu și între adeveratulu patriotismu, — si din celu modernu nu 'si pottescu.

On. casa! o cestiune serio'sa, forțe serio'se este obiectulu pusu la ordinea dilei. După modest'a mea parere abia se va fi pertractatu in parlamentulu nostru o cestiune mai ponderosa, nu atatu pentru ceea ce sunt espres in proiectulu de lege, ci mai multu pentru aceea ce nu sunt espres acolo, cari inse — facutu odata pasiulu primu — inevitabilu voru trebui se urmedie, si merita prea multu, că cu t'ota serio'sitatea se desbatemu, se ne ascultamu unii pre altii cu paciintia, se cumpenimu motivele aduse cu maturitate, si se ne silimu a delatură temerile juste acuma, candu nu e tardiu, pana candu lavin'a n'au pornitu; ca-ci deca va porni odata la vale, nu este potere că se se puna stavila in decursulu ei, si nu este profetu, care se ne scie p'vesti: ce dimensiuni va luá pana candu va ajunge in prapastie?

Atatu raportulu comisiunei catu si oratorii cari s'au declarat pana aci, toti consintiescu intru aceea, că introducerea limbii magiare ca studiu obligatu in școlele populare nu este scopulu, ci este numai *pasiulu antaiu* catra scopu, — numai inceputulu actiunei, prin urmare negresitu trebuie se ne asteptamu la continuarea actiunei. Apoi aceia caroru le au succesu a aduce acestu proiectu in camera, nu se voru multumi cu atata, ci se voru folosi de t'ote midilócele că se'si ajunga scopulu loru de magiarisare cu ori ce pretiu din care nici acuma nu facu secretu (contradiceri in steng'a extrema).

Komjaty: „Cine sunt aceia?“

Cosma: Eu nu voescu se pomenescu numele nimenui cu asta ocaziune, inse deca me provocati voi i fi necessitatu a esi si cu nume.

Komjaty: „Poftimu!“

Cosma: Apoi bine! deca chiar' voesci? intr'altii si d-ta esti unulu, care sub decursulu acestei desbateri chiar' pe loculu acest'a 'mi-ai disu: ca voesci se magiarisezi nationalitatile nemagiare „cu feru si cu focu“ (*tüzzel vassal*), cu orice pretiu!

Asta este politic'a D-vóstra, si la ac'asta actiune considerati D-vóstra de „pasiulu primu“ proiectulu de lege de sub discussiune. (Aprobari in steng'a extrema și esclamari — de „adeveratu este!“). Asia dara amu dreptu d-loru? Cu atatu mai bine! pana aci se negă ac'asta si din drept'a si din steng'a, de aci incolo celu putinu ne potemu provocá la ac'asta constatare!

On. casa! Spre ajungerea scopului espresu in acestu proiectu, spre ducerea in deplinire a acestui scopu defeliu nu sunt necesare midilócele ce ni se recomanda.

Ve declaru inainte, că eu nu sum, n'amu fostu, si nici odata nu voi fi contra la aceea, că fia-care cetatienu alu acestei patrie deca numai p'ote se invetie limb'a magiara, pentru, că aceea numai folosi i p'ote (Aprobari vii) se invetie si pe cea nemtiesca, ca-ci si de aceea are lipsa (strigari in stang'a: de aceea n'are nici o lipsa!) se invetie chiar' si cea franceza (contradiceri in stang'a extrema și esclamari; „d'ora si pe cea rus'esca!“) Cine are lipsa de ea invetie-o si pe ac'asta!

Eu m'asiu forțe bucura, de cumva fia-care romanu ar sci limb'a magiara si că nu sunt cu antipathia catra ea ve dovedescu cu fapt'a, că eu inca m'am nisuitu a o invetia, si precum vedeti o vorbescu binisioru; inse a o generalisá ac'asta între referintiele n'ostre ethnografice in — Ungari'a este absolutu inpossibilu.

Eu n'asiu avé nimicu in contr'a scopului ce se esprima in introducerea proiectului de lege, că adeva: „fia-carui cetatienu alu statului se i se dea ocaziune potrivita de a'si poté însusi limb'a magiară că limba oficiosa a statului,“ mai cu sēma de cumva aceea s'ar esecuta astfelu precum se dice in motivele comisiunei — adeva: cu incetulu si cu cea mai mare crutare, fara că se se aplice forti'a, fara că se se poftēsa că ori care nationalitate din patrie se se lipsēsa de limb'a sa, sēu se'si neglige nici catu de putinu desvoltarea limbei sale.“

Contra unei asemenea esecutari a scopului espresu in proiectu — nu credu se fia unu omu in patri'a nōstra, care se pōta avé ingrijiri fundate.

Inse d-loru! care este corolariulu adevratu alu acestoru premise? Acela: că statulu pe speșele sale se infintiedie in fia-care comuna dēca pōte, sēu celu putinu in centre scōle, in cari acei cari voescu se pōta invetiā limb'a magiara.

Va se dica: introducerea proiectului de lege presupune dispozițiuni permissive si institute de ale statului; candu vine apoi la modulu esecutarii acestui principiu, nu mai este vorba de permissivitate, ci se recomanda dispozițiuni imperative, si realizarea acestora nu pe speșele statului, ci in cea mai mare parte pe speșele confessioniilor si a privatiloru, cari din cruntele loru sudori au infintiatu scolile pe care cu multu necadiu le sustinu, fara de a fi ajutate din partea statului, nu numai materialminte, dar' nici chiar' moralminte, — ca-ci eu v'asiu sci enarā destule casuri, in cari organele statului — si inca nu numai cele denumite, ci si chiar' cele alese, au denegatu si celu mai micu sucursu moralu scōleloru confessionali, si n'au facutu nici macaru atata, că se incassēdie salariulu bietului invetiariulu, ca-ci — dicu ei — in interesulu statului nu este sustinerea scōleloru confessionali, ci striformarea loru in scōle comunali.

Se tinteste dar' la succesiv'a amortisare a scōleloru confessionali si la transformarea loru in comunale.

Ei dar' acestea sunt proprietatea fonduriloru cari le sustinu.

Simonyi Ernō: „Ducasi fondurile, nimenea nu se atinge de ele!“

Cosma: Fara de fonduri nu veti poté sustinē scōle, ca-ci fara plata nu va invetiā niminea nici romanesce nici unguresce! —

Si sunt proprietatea acoloru confessionali, si acoloru privati cari le au infintiatu, cari singuri sunt in dreptu a dispune de ele.

Eu d-loru din datele statistice cari ni le au prezentatu d-lu referinte in cuventulu seu de introduce, prin cari ne arata: catu de mare este disproporțiunea intre numerulu celu mare alu scōleloru confessionale si celu micu alu scōleloru sustinute prin statu — tragu alte consecinte decatu ce au trasu densulu. Eu de aci nu tragu acea consecinta: că se ne nisuiamu a transformā catu de multe scōle confessionale in de celea comunale, ci aceea: că se ne bagamu bine de sēma, se ne nisuiamu că acelu capitalu mare, cu care contribuēscu confessioniile pentru scopulu invetiamentulu se'lu conservam, se nu-li luamu voi'a confessioniiloru de a ne sprigini, si se nu le silimu a'si subtrage sucursulu si capitalu sale dela invetiamentu, ca-ci in casulu acela statulu va trebui se sacrificē neasemenatu mai multu că astadi pentru invetiamentu.

Repetu: că nu intr'atata scopulu catu modulu esecutari lui insufla ingrijiri, ca-ci la esecutari in zadaru contestati, negresitu se va atacā si dreptulu de proprietate si autonomi'a confessioniiloru — de cumva nutrimu concepte adeverate despre autonomi'a si nu voimu se o reducemu dupa placu. Si me temu cu astfeli cum este la noi organizatu invetiamentulu, cu organele subalterne de astadi ale gubernului, se voru escā atatea vecsatiuni, atatea frecari si atatea neintielegeri intre organele esecutive ale gubernului si intre autoritatile superiori ale autonomiiloru bisericesci, in catu fia inspirate acelea de cea mai mare bunavointia pentru punerea in lucrare a acestei legi — vrendu, nevrendu, voru fi silite se lase invetiamentulu intregu in sarcin'a statului, sau statulu va rumpe cu ele.

(Va urmā.)

Romania.

— (Serbarea nationala din 10 Maiu in Bucuresci.)

Reproducem dupa „Monitoriulu“ discursurile pronunciate cu ocaziunea serbarii memorabilei dile de 10 Maiu, precum si unele amenunte care ne-au scapatu din vedere in darea de sēma pe care amu facutu-o in numerulu nostru de ieri despre acea serbatōre.

Dupa serversirea Te-Deumului, oficiatu de catre I. P. S. S. Metropolitulu primatu incongiuratu de inaltulu cleru, d. colonelu N. Dabija, ministru de resbelu, a pronunciatu urmatoriulu discursu:

„Maria Ta,

„Istori'a tiei si a lupteloru prin care armat'a romana a trecut, in timpii gloriosi ai stramosiloru nostri, lasase in animile nōstre ale tutoloru mandri'a trecutului si speranti'a viitoriului. Candu Maria Ta ai facutu apelu la bratiulu si devotamentulu nostru, aceste simtēninte erau calitatile ce aduceamu la servitiulu tiei si, Maria Ta, increderea ce ati pusu in noi chiaru dela inceputu ne-a datu aventulu de care avēmu nevoie că armata tinera. Maria Tea ne-ati condusu in inpregiurari grele si ati sciutu a face se se renasca in noi simtēmentulu vechei glorie de care astadi ne gasimu mandri si suntemu recunoscetori Mariei Tale. Că omagiulu alu recunoscintei nōstre, că sēmu alu devotamentulu nostru deplinu, noi aci, reprezentanti ai armatei din tōte trupele, fericiti a fi strinsi in giurulu Mariei Tale, rugam se primiti acea spada de onore si s'o purtati in aducerea a-minte a dilei de astadi si a lupteloru din campani'a trecuta. Acei cari au luat parte la isbandele

dela Grivitia, Plevna, Rahova, Smardanu si altele, candu voru vedea acea spada lucindu in manele Mariei Tale voru simti acelu focu sacru ce pōta cu sine victoria si voru gasi noi ocazii spre a perpetuā intre generatiunile viitoare numele Mariei Capitanu Carolu I. Domnulu Romaniloru. Se traiesci Maria Ta ani multi pentru fericirea tiei. Se traiesca pre scump'a si pre iubit'a nōstra Dōmna Elisabet'a. Lips'a Mariei Sale Regale dela acea solemnitate militara o simtinu cu mare parere de reu, ca-ci M. S. R. Dōmna a fostu, in timpululu suferintei nōstre din campanie, o mama buna si milostiva pentru ostasii romani. Noi amu fi fostu pre fericiti dēca in persōna i-am fi potutu aretā simtēmintele nōstre de devotamentu, de iubire si de recunoscintia.“

Dupa terminarea discursului tinutu de d. ministru de resbelu, delegatii intregi armate d'inpreama cu comisiunea, avendu in capulu loru pe d. generalu de divisie A. Cernatu au prezentatu Mariei Sale Regale spad'a de onore pusa pe perina si tinuta de sergenti din tōte armele.

A. S. R. Domnulu, luandu spad'a in mana, a pronunciatu cu glasu tare urmatoarele cuvinte:

„Primescu cu mandrie acea sabie că unu sēmu de dragoste a scumpei Mele armate, care, prin vitejia ei, a reinviatu timpurile gloriose ale trecutului. O primescu că o pretioasa amintire a acestei mari epoce prin care amu trecut inpreuna, inpartasindu grije si dorere, pericolu si sperantia, si diu care amu esitu cu onore. Dēca ni se stringe ānima gandindu la eroii caduti, nu vomu plange, ca-ci din momentulu loru a inffloritu independēntia tiei. Se dea Dumnedieu, că spad'a acea se remana unu lungu siru de ani in somnu adancu; inse, dēca ea va fi chieamata la lupta, atunci se stralucēsa in capulu vitejiloru!“

„Traiesca brav'a nōstra armata!“

Aceste cuvinte ale Prē Inaltiatulu nostru Domnu au fostu acoperite de strigatele entusiaste de ura ale multimii.

Primariulu orasiului, precum si consiliulu judetului Ilfov, au oferitu apoi A. S. R. Domnului, in numele orasiului si alu judetului, fia-care cate o frumosa corōna de stejaru, avendu pe banderolele tricolore inscriptiunea: „Bunulu nostru Soveranu.“

Presiedintele Comitului permanentu alu judetului Ilfov, d. S. Papadopolu, oferindu corōna, a rostitu urmatoriulu discursu:

„Maria Ta,

„Primescu cu buna vointia acea corōna ce vi se ofere din partea districtului Ilfov, in memori'a dilei de 10 Maiu, aniversar'a suirii pe tronu a Mariei Tale si a proclamarii independēntiei. Ea de si neinsemnata pe langa corōna de lauri ce ati castigatu pe pamentulu Bulgariē, luptandu-ve că capitanu alu armateloru romane pentru independēntia tiei, dēr vi se ofere cu iubire si cu devotamentu.“

„Se traiesci Maria Ta! Se traiesca Maria Sa Dōmna si brav'a nōstra armata.“

A. S. R. Domnulu a aretatu multumirile sale acestoru autoritati, esprimandu totu-odata dlui primaru bucuri'a ce resimte de a vedea capital'a totu-deauna in fruntea fapteloru celoru mari severitate in tiēra.

Dupa acea a urmata defilarea si reintōrcerea M. Sale Domnitoriului la palatu, dupa cum amu aretatu ieri.

Ēca inca cate-va amenunte despre banchetulu dela Cotroceni, despre care amu vorbitu in numerulu de ieri. Curtea palatului erā inpodobita cu trofee de arme inpletite cu ghirlande de stejaru si ornata cu drapele tricolore. Mesele decorate cu flori si verdētia, erau asiediate in giurulu bisericeii si la intrarea gradinei.

La sfirsitul prandiului A. S. R. Domnulu, avendu in drēpta pe Augustulu Seu frate, a radicatu urmatoriulu toastu:

„Di'u de 10 Maiu a fostu proclamata de tiēra că serbare nationala; astadi acea di a devenitu si mai scumpa ānimei mele prin dragostea si increderea ce mi-a aretatu armat'a.“

„Voiu pastrā frumosa spada, daruita de oficiari, sub-oficiari si soldati, că celu mai scumpu odor. Radicu acestu paharu in sanatatea bravei armate, care de-apurerea va remanē padi'a iubitei nōstre patrii.“

„Se traiesca ostasii romani!“

La acestu toastu, acoperitu de viuele urale ale oficiariloru si soldatiloru, d. ministru de resbelu a respunsu prin strigate de:

Se traiesca A. S. R. Domnu.

Se traiesca A. S. R. Dōmna.

Urale prelungeite au urmatu cuvintele d-lui ministru de resbelu.

In totu timpululu prandiului A. S. R. Dōmna, care nefindu pe deplinu insanatosiata nu potuse asistā la ceremoni'a de diminetia, a privitu la banchetu de pe peronulu palatului, inconjurata de dōmnele curtii Sale.

Dupa terminarea banchetului, A. S. R. Domnulu si Principele Leopold, inconjurati de toti dnii oficiari, au trecut in gradin'a palatului, unde au convorbitu in parte cu fia-care in modulu celu mai cordialu.

La orele 6 si jum. toti delegatii corporiloru au defilatu pe aleea parcului d'inaintea A. S. R. Dōmnei, care trecuse cu curtea Sa pe balconulu ce are vederea pe acea aleea.

Delegatii armatei au aclamatu in modulu celu mai caldurosu pe A. S. R. Dōmna, salutandu in Altetia Sa Regala pe mam'a raitiloru, care in totu timpululu campaniei a fostu neobosita in alinarea suferindiloru si ingrijirea familieloru loru.

Dupa defilare, soldatii au jucatu diferite dantiuri nationale, in presēntia Marieloru Loru, care ii priviau cu o deosebita placere.

La 8 ore, delegatii, grade inferioare, avendu doue musici in capulu loru, au plecatu in gradin'a Cismegiului spre a asteptā acolo sosirea A. S. R. Domnului si a Augustului Seu frate.

La intrarea principala a gradinei, frumosu iluminata si unde se aflā unu transparentu infatisandu, prin focuri de gasu, armele comunei Bucuresci, d. primaru

alu capitalei, cu consiliulu municipalu, si d. ministru de resbelu, cu toti dnii oficiari ai delegatiiloru divizionare si ai garnisōnei, au intempinat pe Mariele Loru. Cititorii nostri cunoscu restulu. Mai adogemu numai ca A. S. R. Domnulu, multumindu dlui ministru de resbelu si dlui primaru pentru frumosa serbare ce l-s'a facutu, i-a insarcinat a fi interpretii Sei catre toti cari din ānima au luat parte la densa, si s'a retrasu apoi, cu A. S. Principele Leopold, la orele 10 si jumetate, intorcenduse la palatulu dela Cotroceni.

In aceiasi di, unu mare numeru de persōne s'au in scrisu la palatulu din Bucuresci, si depesi de felicitatiuni din tōte anghiriile tiei si din strainetate s'au adresatu MM. LL. RR. Domnului si Dōmnei.

„Romanulu.“

Correspondentie particulare ale „Observatoriului“.

— Lugosiu, 19-7 Maiu. CREDU că fi v'a inpartasitu cineva solemnitatea primirei episcopului diecesanu Victoru Mihályi la intōrcerea sa dela B-Pesta, ceea ce se intemplā că prin unu destinu cerescu tocna in dio'a istorica, pentru noi in veci memorabile, din 3-15 Maiu. Inteligēntia inse si poporul romanescu, inpinsu de instinctulu seu candu simte apropiandu-se cāte unu mare pericolu, nu se indestulu numai cu atāta, ci orasieni si locuitori dela sate improvisara in 6-18 in onōrea Preas. sale una serenada cu facile, la care participā cu mare zelu Reuniunea locale de cantari, insocita si de bravulu choru poporale din comun'a vecin'a Costerulu mare. Plōi'a care nu voiā se incetēdie, nu a inpedecatu intru nimicu executarea acestui actu de recunoscintia si omagiulu adusu curagiosulu archiereu luptatoriu pentru drepturile poporului, care purcedu dela insusi Dumnedieu Creatorulu si Conservatorulu Universului. Pe la 8 1/2 ore s'er'a multimea că de 3 mii, intre carii erā unu numeru considerabile de sateni veniti inadinsu si pociu dice, pe neasteptate la acea manifestatiune, plecandu din curtea s. biserici gr. resaritene in frunte cu 100 tortie (facile) candu ajunse in fati'a resiedentiei episcopesci, se formā unu semicercu, era reuniunile filarmonice intonara „Cantulu ginteii latine,“ dupa care preas. sa domnulu episcopu esit pe balconu, era dn. avocatulu Coriolanu Brediceanu ii adressā urmatori'a salutare:

„Ilustrissime si Prea Santite Parinte Episcopē!

Poporul carele nu-si iubescē limbā si natiunea sa, nu merita se existe si nu va esistā.

Dieci de secolu trecura de candu noi unu bratiulu a mamei „Rom'a“ amu copriusu acestu pamentu si cu glori'a strabuna pre frunte, cu iubirea limbei si natiunei nōstre in ānima, amu vediatu trecandu secolu dupa secolu cu fortiale, viforele si uneltirile loru, dar': Romani ne au aflatu romani ne au lasatu.“

Pentru că poporul consciu de tesaurulu ce contine limbā sa nationala, mandru pre caracterulu seu de romanu au cautatu si au aflatu asilu securu limbei si natiunei sale in Biserica si Scōla.

Biserica! mam'a nōstra buna au scutitu cu d-diescii si neinvigiverii sei muri „individualitatea nōstra nationala.“ — Scōla! isvorulu desteptarei au nutritu flacar'a nationala a iubirei limbei si natiunei nōstre.

Acestea asile eluptate cu nespuse jertfe prin devotamentulu poporului nostru catra vatr'a stramosiēsa, prin torrenti de sange catra Domnitoriu, — castigate prin admirabil'a contopire a patriotismulu cu caracterulu nationalu, acestea asile au fostu pāna acuma garantate si prin legea positiva.

Prin proiectulu de lege care va se prescrie introducerea limbei magiare de studiu obligatu in scōlele nōstre poporale si confessionale, vedem paralisate drepturile naturale ale parintiloru de a oltui in ānim'a prunciloru loru in limb'a materna simtirile si caracterele loru, — nu numai autonomiā Bisericeii si a Scōlei romane, ci si ingreunatu in modu nesupportabile instructiunea intelectuale, si prin acea progresulu culturalu alu poporului nostru, vedem periclitata esistentia aloru mii de docenti, cari in bun'a credintia, dupa tōte formele legi si-au intemeiatu famili'a loru si fericirea acoloru pre acea cariera pre catu de sublima asia si de grea si amara.

Nici actulu accentuatei fratietati, nici sēmulu pretinsei egalitati, nici speranti'a unui succesu practic nu vedem in acelu proiectu, ci cu ingrijiri basate cunoșcemu inportanti'a cestiunei si greutatea situatiunei nōstre.

Cestiunile inportante, situatiunile grave au nascutu pururea luptatori buni, dar' au aflatu si natiunea romana totu-deuna una in credintia si simtēmintele sale.

Ilustritatea Ta că membru alu casei magnatiloru ai manifestatu simtēmintele Ilustritatei Vōstre fatia de acestu proiectu; dar' ve asecuru cum că cuvintele rostite de Ilustritatea Vōstra in acelasu inaltu corpu legislativu din litera in litera copriindu simtēmintele poporului romanu.

Si noi poporul coadunatu din acestu orasiu si din pregiuru pentru acea drēpta si sincera comunicare a convictiunei nōstre in modu solemn si serbatorescu Ti esprimam multiamitā si recunoscintia nōstra profunda! Ti-aducem omagie nōstre fiesci! Acestu pasiu alu Ilustritatei Vōstre e adevratu pasiu alu unui bravu luptatoriu, e sincer'a si parintēsc'a ingrijire pentru Biserica si Scōla, limba si natiune.

Si fericirea nōstra de a ve vedē la inaltimea chiamarei creșce, vedindu si pre ceialalti Ilustrii capi ai bisericeloru romane patrūsi de asemenea simtēninte si conscii de inalt'a loru misiune. E nespuse fericirea nōstra candu acea armonia de convictiuni a capiloru, conducatoriloru si pastoriloru oglindēza numai simtēmintele poporului, iubirea limbei si a natiunei de romanu.

Intrāca natiune fiindu la „unu cugetu la o simtire“ ventulu ce tinde a stinge vā nutri flacar'a iubirei limbei si natiunei nōstre, si in fatia acestui proiectu cu incredere potemu strigā: Romani ne ai aflatu, romani ne-vei lasā. Se traiesci Maria Ta!!!

La acestea episcopul respunse:

„Spectate Domnule Advocatu! Stimati Domni si iubiti in Chtosu Fii! Precatu de nescutata si supraindiatoria mi vine ovatiunea ce poporul romanesc din Lugosiu si juru a binevoitu a-mi face in momentul acesta: pre atatu de tare me mangaia acea inpregiurare inbucuratoria, ca in cestiunea cea inportanta a dilei, interesele bisericeloru, ale scolilor si ale poporului ce stau sub ascultarea acestui S. Scaunu Episcopescu se intalnescu cu simtintele, dorintiele si ingrigririle Domnieloru Vostre, mai nainte cu viue cuvinte descoperite.

Acesta S. Episcopia din gratia prea inalta inteimeata spre latirea culturai religioase-morale intre poporul romanesc din aceste tienuturi, intr'unu restempu de unu patrariu de secolu s'a nevoitu cu staruintia si consecuentia a intari temeliele caseloru, si a strengere legaturile de familia intre poporul crestinescu, nu a intrelasatu a-lu indemná cá prin cumpetu si diligintia se scutésca vetr'a si mosi'a parintésca, prin respectarea drepturilor de aprópelui, prin supunere la legile sanctionate, si prin ascultarea de diragatoriele legiuite asiadate, se-si asecuriedie un'a viétia pacinica si liniscita; pentru ca bunastarea temporale a poporului este temeiu si conditiunea a tota desvoltarea intelectuale si spirituale.

De acea cu temeiu se póte dice cá si acestu S. Scaunu Episcopescu prin bisericile si scolile lui subordonate a fostu si este asilulu poporului romanesc precum si alu limbei lui, dinpreuna cu tote insusirile laudabile, cari formédia caracterulu individuale alu acestui poporu dreptuce multiamindu-ve pentru aretarea simtieminteloru de stima sincera si de incredere, se-mi fia iertatu cá acelea se-le privescu cá espressiunea fidelitatiei Domnieloru vostre carea precum in trecut, asia si pre venitoriu intre ori ce felu de inpregiurari o veti dovedi catra patri'a Ungari'a si catra institutiunile ei.

Era recunoscinti'a omagiala catra Preainaltulu Tronu, care a scapatu pre parinti' vostrii de sub jugulu sub care gemeau 150 ani si a infiintiatu in aceste tienuturi un'a provincia infloritore ne indemná si acum cá si cu tota ocaziunea binevenita a dori cá Preainduratulu Ddiev pre Majestatea Sa imperatulu Austriei si Regele Apostolicu alu Ungariei Franciscu Iosifu I preagratiosulu intemeiatoriu alu acestei Sante Episcopie, spre bunastarea Monarchiei si spre indestulirea popóreloru ei dinpreuna cu tota prea inalt'a casa domnitore la multi ani fericiți se-lu traiésca.“

Dupa acestu respunsu se cantá „Mei Tatare“ si „Dulce e viétia“, dupa care multimea se duse la ale sale, cu sufletu consolatu si cu anim'a incaldita, cá totu mai are destui pastori decisi a'si dá sufletulu pentru turma.

— Ighiu sub póla muntiloru apuseni. — (Unu echo dela 3/15 Maiu 1879.) Angerulu a strigatu, romane bucurate, cá-ci libertatea ta a inviatu din mormentu! Momentuositate dilei de 3/15 Maiu 1848, — asia cutediu se dicu cá pentru poporul si natiunea romana, — este mai mare decatu diu'a invierei mantuitorului Isusu Christosu; — cá-ci pre candu prin invierea mantuitorului se dice ca amu fi scutiti de muncile infernului, — pre atunci prin mórtea martiriloru dela 1848, — poporul romanu a reinviatu si si-a recascigatu libertatea! Déca deci, — poporul romanu, respanditu pre tote vaile si campiele isi serbédia diu'a reinvierei sale din muncile in care a fostu incatenatu secolu intregi — nu face altu-ceva, decatu aceia, ce facu totii crestini in genere prin serbarea santeloru pasci!

Acetei datorintie sante a satisfacutu dupa potinti'a inpregiurariloru actuale si romani de sub pol'a apuseniloru si in specie fratii romani din locu.

Spre a potea inse intr'uni intregu poporul romanu din Ighiu la acesta serbare marétia, — adeca uniti si neuniti — (pre campulu libertati dela „Roma mica“ in 3/15 Maiu 1848 s'a adunatu nu uniti si neuniti, ci totii romani de unu sange si de-o mama, — toti uniti in cugete si simtiri) — s'a fostu decisu prin o intelegere fratiésca inca inainte de acesta cu cativa ani, cá liturgia si parastasulu se le celebredie intr'unu anu parochulu neunitu, ér' in altu anu celu unitu. In anulu acesta s'a intemplatu deci celebrarea in biseric'a gr.-cat. de catra d. parochu V. Andrea, la carea a asistatu si poporul gr.-or. cu d. parochu J. Maximu in frunte. Poporul adunatu a fostu inbracatu serbatoreste si inpreuna cu functionantele s'a rugatu pentru indelungat'a viétia a iubitului nostru imperatu si rege Fr. Iosifu I — a intregiei case Domnitore, — pentru o viétia lunga a ambiloru archiepiscopi si metropoliti romani, — precum si pentru repoasulu dulce si eternu alu martiriloru din 1848. La finea serviciului divinu functionantele parochu V. Andrea a rostitu o cuventare catu se póte de acomodata momentuositati dilei de 3/15 Maiu. Divinu si melodiosu a sunatu intonarea poesiei nemuritorului A. Muresianu „Dormiti in pace umbre, martiri ai romanimei, Ce in lupte sangeróse, cadiandu va-ti ruptu de noi, etc. etc.“

In onórea dilei, — bravii Ighieni cá totu-deauna asia si asta-data au arangeatu si unu prandiu modestu — adeca mai multu pomeana — la care si secuslu frumosu inca a fostu binisioru reprezentatu. Primulu toastu a fostu pentru imperatu si rege; alu douilea pentru ambi prelati romani, precum si pentru acea intelegintia romana, ce este devotata cu corpu si spiritu pentru prosperarea si fericea natiunei si patriei romane. Meritulu acestei serbari frumóse se atribue cu totu dreptulu pre langa ambii domni preoti locali, dloru N. Florescu jun., Papu Iuonu, Dr. Kisbacu si cati-va proprietari de frunte si bravi civi romani, carii in unire si concordie, nici intrunu anu nu intrelasa acesta serbare marétia si istorica! Deie ceriulu, cá ultimele cuvinte de

rugaciune cu carii a espiratu nemuritorulu pastoriu si prelatu romanu Alesandru Sterca Siulutiú: „Dómne! tie-ti recomandu biseric'a, patri'a si natiunea mea; tu nu ai parasitu niciodata pre poporul romanu, ajuta-i si acum, cá-ci are multi inamici“ se fia audite de Atotupoterniculu creatoriu si se se indure spre noi, cá-ci érași amu ajunsu in pericolu, cá se ni se rapésca celu mai scumpu tesauru adeca limb'a: „Murimu mai bine in lupta, cu glorie deplina, decatu se fimu sclavi érași in vechiulu nostru pamentu“!!

Barnutiú.

Sciri diverse.

— (Incendiu terribilu.*) In comun'a Romosiu din cerculu pretorialu alu Orastiei, la 27 Maiu a. c. 2 1/2 óre dupa amédi, pecandu radiele sórelui ale unei dile dintre cele mai calduróse din anulu acesta se reflectau in directiune perpendiculara asupra nóstra, a eruptu unu incendiu dintre cele mai infricosiate si tocmai in fruntea si la midiloculu comunei, unde asia dicandu érá depusa intréga vistieria a comunei. Foculu s'au escatu mai antaiu la siur'a unui proprietariu, unde s'au observatu cá acea siura deodata a fostu coprinosa din tote partile de flacarile focului, care apoi cu repediunea fulgerului, luandu dimensiuni din ce in ce totu mai mari s'a estinsu d'a culmea asupra tuturor edificieloru situate de ambe partile stradei principale pana in riulu comunei. Strad'a principala, in decursulu de unde se ivise si pana la riu, unde se alinase foculu, de si destulu de spatiosa érá inadusita, ascunsa si impenetrabila de foculu ce 'si imbiná flacarile sale inaltiate deasupra ei. Nu multu timpu a trecut pentru cá averea mistuita de flacarile acestui focu neinvigibilu, dupa datele acestui oficiu notarialu si a primariei se se constate oficiosu cu 14,000 fl. v. a. In specialu, s'a prefacutu in scrumu si cenusia 40 case acoperite cu paie si cu tigre; 58 de siure si tote celelalte edificii apartinetóre; bucate, nutre-tiulu viteloru si totu ce bietulu plugaru romanu isi mai are agonisitu pre langa cas'a si gradin'a sa.

O catastrofa desastroasa acesta cu atata mai virtosu cu catu foculu s'a escatu intr'unu tempu pe candu barbatii ocupati fiindu cu aratulu pela campu, numai femeile si copii slabi si nepotinciosi erau pe acasa, si unoru-a chiaru si cele mai de lipsa articole le lipsescu astadi, nepotendu-le scapá de préd'a focului incinsu asupra loru.

Regretamu tare si nu potemu se nu atingemu la acestu locu si acea inpregiurare, ca pompierii din Orastia, o institutiune vechia, dotata inca de pe timpurile strabuniloru nostrii, a carei scopu salutariu in tempii mai noi si la noi a apucatu redacini tari si a carei intentiune de urmarita astadi dejá s'a vřrtu si cu incetulu cu incetulu se va strecurá si incuibá in tote vicisitudinile omenimei, — dicemu: cum de acesti pompieri premiati in anulu trecut si chiaru de Maiestatea sa imperatulu insusi, de si de altmintrelea bine disciplinati si organizati si provediuti mai cu tote requisitele de lipsa, a intrelasatu de a se presentá si mai bine au preferitu a escelá cu tota a loru absentia la nenorocirea nóstra, de si Orasti'a resiedinti'a loru d'abia este de o óra indepartata de Romosiu. — Acesta manopera nejustificavera si neexplicavera escita si mai mare amaratiune in sufletulu nostru cu atata mai virtosu, ca chiaru unii din pompierii Orastiei, s'au declarat catra subscrisulu, ca densii facendu intrebarea catra primariulu politicu alu Orastiei, acesta au disu ca nu permite escursiunea societatii, ca-ci nu este provocatu si ca comun'a nu va solvi spelese de transportu a requisiteloru.

Fatia de acesta neincuvjintiare si temere ca nu se voru solvi spelese din partea comunei 'mi esprimu parerea de reu, pentru ca comun'a ecesta isi pricepe chieamarea sa si bucuros ar fi solvitu ori si catu de insemnate spese, déca nu din alta parte apoi din venitele comunei.

Alta ests caus'a cu Romos, aceia inse remane pana cu alta ocaziune, candu voiu avé si tempu si 'mi voiu luá alta tema.

Totu in pretur'a Orastiei si notariatulu Romosiuului s'a escatu la 10 Maiu a. c. in comun'a vecina Romosielu unu asemenea focu, care a consumatu 8 case, 9 siuri si a nimicitu una avere de 2000 fl. v. a. Una dauna fórte simtita si considerabila este si acesta pentru bietii dearsi cu atatu mai vertosu, cu catu victimele acestui incendiu, si de altmintrelea se luptau ne intreruptu cu lipsele traiului loru de tote dilele.

In urm'a acestoru calamitati atatu de triste pentru noi, primariile comunali din Romosiu si Romosielu isi tinu de datorintia crestinesca, candu indemnati de simtiulu imprimatu in internulu animiloru loru triste de aceste doue catastrofe, apelandu la simtiulu de umanitate alu deaproapelui, se róga, cá toti binefacatorii si ajutorii se acurga grabnicu cu sucursulu loru possibile

*) Onor. redactiuni ale celorlalte diare romane din patrie sunt rogata a reproduce acestu apelu.

la alinarea suferintieloru nefericitoru dearsi si ofrandele loru molcomitóre se bine-voiesca ale tramite la adres'a primariei comunale din Romosiu.

Bis dat, qui cito dat!

Romosiu la 29 Maiu 1879.

Laurianu Bercianu,
notariu cercuale.

— (Obolulu Romaniei pentru Szeghedin.) Multiamita sentimenteloru generóse de cari au fostu totu d'a-una animati Romanii, multiamita staruintieloru E. E. L. L. Comitelui de Hoyos ambasadorulu Austro-Ungariei si sotiei sale, precum si comitetulu centralu austro-ungaru de bine facere — si in fine, multiamita energiei si staruintieloru neobosite ale dlui tipografu Ionu Weiss, ajutórele adunate in Romani'a si trámise dejá la destinatiunea loru, au ajunsu pana adi la o suma destulu de insemnata.

Ast-felu la ambasad'a austro-ungara s'au primitu de la M. S. R. Domnitorulu lei noi 2000, si inca 1000 cu ocaziunea reprezentatiei teatrale, dela gubernulu romanu 20,000, dela Jokey-Clubu din Bucuresci 1000, dela Efori'a spitaleloru 1000, dela functionarii eforiei 1401 bani 40, dela cavalerulu de Walberg 1000, produsulu unei colecte din Giurgiu 300, administratia spitalului Brancovenescu 1500, d-sóra Blanche din Bucuresci 100, Banc'a Romaniei 1000, societatea Hilaria 100, produsulu reprezentatiei teatrale din Bucuresci 9300, societatea Zion din Giurgiu 103, doctorulu Steiner junioru 500, produsulu unei colecte facute de dómnele Wiesner si Focsaner 400, produsulu unei subscriptii din partea mai multoru functionari pendinti de ministerulu justitiei 1724, bani 40. — Totalu 42,909 lei si 40 bani.

Banii adunati de d. Ionu Weiss si tramisi dejá la destinatiunea loru se urca la sum'a de 10,000 lei noi. Afara de acestia sunt inca stransi câte-va sute, remaindu a se inaintá indata ce se voru inapoiá listele de subscriptie, cari se mai afla in manele unoru domni, inpreuna cu banii adunati.

Afara de acestea, diferite persóne au tramisu ofrandele loru directu gubernului unguru, in catu credemu ca Romani'a a contribuitu celu putinu cu vre'o 100,000 lei noi. „Resboiulu.“

Nr. 1423 - 1879.

(73) 3—3

Escriere de Concursu.

Pentru postulu de medicu archidiecešanu in Blasiu, devenitu vacante, prin acesta se escrie concursu.

I. Emolumentele inpreunate cu acestu postu sunt:

- 1) In bani parati 800 fl. v. a.
- 2) Cuartiru liberu cu gradina de legume.

II. Servitiile de prestatu sunt:

- 1) Curarea gratuita a intregiei junime studióse dela tote institutiele de invetiamentu din Blasiu.
- 2) Curarea gratuita a contributoriloru la salariulu medicale, precum si a domesticiloru acelora.
- 3) Teologiloru seminariali din locu a li tiené prelegeri din medicin'a pastorale practica celu pucinu doue óre pre septamana.

Doritorii de a ocupá acestu postu au de a substerne Ordinariatulu metropolitanu gr.-cath. din Blasiu concursurile loru pana in 3119 Iuliu a. c. instruite cu documente valide:

- 1) Despre portarea morale nepetata,
- 2) cá e Doctoru de medicina si magistru de chirurgi'a etc.
- 3) despre anii de pracsá de pána aci, precum si cá unde au practisatu?
- 4) se produca baptismale, si
- 5) cá sunt gr.-catholici de religiune, si romani de nationalitate.

Blasiu din siedinti'a consistoriului metropolitanu gr.-cath. de Alb'a-Iuli'a tinuta in 20 Maiu 1879.

Ioanu,
metropolitu.

Nr. 57 - 1879.

(74) 3—3

Concursu.

Pentru optu (8) tineri romani, cari voiescu a invetiá vre-una din urmatórele meserii: rotaria, dulgheria, feraria, cojocaria, mesaria, cismaria, palararia, curelaria séu sielaria se deschide prin acesta concursu la unu ajutoriu pentru fiacare de câte 25 fl. pe anu.

Suplicele au se fia instruite cu urmatórele documente:

1. Carte de botezu din care se fia evidentu, ca concurentele e de nascere romanu si ca are celu pucinu etatea de 14 ani;

2. Atestatu scolastecu, ca are celu pucinu cunoscutiele ce se predau in scolile primarie din Austro-Ungari'a si se cunosca si o alta linba usitata in tiéra, precum germana séu magiara.

3. Reversu dela parinti séu tutori, ca voru lasá pe fiii loru se invetie meseri'a la care se aplica pána candu voru esi calfe séu sodali cu atestatu in regula.

4. Unu esemplariu din contractulu ce parintele séu tutorele suplicantelui va incheiá cu maestrulu la care invetiachelulu intra la meseri'a ce si-a alesu-o.

Suplicele astfelu instruite, sunt a se inaintá subsemnatulu Comitetu pána in 31 Iuliu a. c. st. n.

Sibiú, 10 Maiu 1879.

Comitetulu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.